

مشکلات خط فارسی پیشنهادی برای رفع مشکل

محمد رضا ملوندی
دبیر بازنشسته‌ی تربیت معلم - سبزوار

□ در ماهنامه‌ی حافظ شماره‌ی ۴۵ (مهر ۱۳۸۶) مقاله‌ی با عنوان «خط فارسی بهترین نیست» (به قلم آقای سعدالله کبیری) از مشهد در پاسخ مقاله‌ی «پاسداری از خط فارسی» (به قلم آقای دکتر شاهین سپنتا از اصفهان در شماره‌ی ۴۳ مجله) نوشته شده بود که مجدداً آقای مهندس جلی در شماره‌ی ۵۰ در مقاله‌ی با عنوان «زبان و خط فارسی» به آن پرداخته بودند. مقاله‌ی حاضر در تعقیب آن مطالب تقدیم می‌شود و امیدوارم کارشناسانه باشد؛ زیرا این جانب، پس از اخذ لیسانس آموزش ابتدایی در سال ۱۳۴۷ از دانشسرای عالی تهران، به سمت راهنمای تعلیماتی معلمان ابتدایی (خصوصاً آموزگاران کلاس اول ابتدایی که کتب درسی دانش‌آموزان عوض شده بود)، امر راهنمایی و کمک به معلمان ابتدایی را برعهده داشتم و در سبزوار علاوه بر کار راهنمایی معلمان ابتدایی، امر آموزش و تدریس روش‌های تدریس زبان فارسی به کارآموزان دانشسرای مقدماتی و تربیت معلم را عهده دار بودم و این کار را به مدت ده سال از سال ۱۳۴۷ تا ۱۳۵۷ که دانشسراهای مقدماتی سرپا بودند، به صورت تدریس و بررسی کتب ابتدایی در مدارس و پیکار با بی‌سوادی (نهضت سوادآموزی) عهده‌دار بودم. در نتیجه‌ی این ده سال تدریس و برخورد با معلمان ابتدایی خصوصاً کلاس اولی‌ها و معلمان

نهضت سوادآموزی به این تجربه رسیدم که به مشکلات خط فارسی در زبان فارسی عمیقاً آشنا شوم. اکثر معلمان ابتدایی که در حال حاضر بیشترین آنان لیسانسیه‌های آموزش ابتدایی هستند، اظهار می‌دارند که دانش‌آموزان مبتدی کلاس اول که وارد مدرسه می‌شوند، با توجه به این که هیچ‌گونه آموزشی قبلاً ندیده‌اند، در شش ماه اول سال تحصیلی با به‌کاربردن روش‌های تدریس و آموزش ۲۲ حرف از زبان فارسی که از هر یک فقط یک صوت یا صدا استفاده نمودیم، هر کلمه‌ی را می‌توانند بنویسند و بخوانند. مثلاً کلمه‌های (صابون، صابرن، صمد) را به شکل (صابون، سابرن، سمد) می‌نویسند و کلمه‌های (ظالم، ظاهر، ضامن) را به صورت (زالم، زاهر، زامن) به کار می‌برند. در شش ماه اول سال تحصیلی با آموزش ۲۲ حرف از الفبای خط فارسی که هر یک دارای یک صوت بیشتر نیست، این بچه‌ها هیچ مشکلی در خط زبان فارسی برای نوشتن مقاصد خود ایجاد نمی‌کنند. ولی در سه ماه آخر سال تحصیلی که هشت حرف (ث، ح، ص، ض، ط، ظ، ع، ق) را تدریس می‌کنیم، سرگردانی و شک و دودلی برای به‌کاربردن حرف در آن‌ها ایجاد می‌کنیم و درس به اصطلاح املا هر روزی یک ساعت یا کمتر و بیشتر در برنامه‌ی

درسی آن‌ها ایجاد می‌شود، ولی این درس املاء هیچ‌وقت مشکل این دانش‌آموزان را با وجود الفبای فعلی حل نمی‌کند، بلکه روز به روز این مشکل بیش‌تر و پیچیده‌تر می‌شود تا حدی که حتی دیپلمه‌های ادبی و لیسانسیه‌ها و دکترهای ادبیات نیز گاهی دچار این وسواس و نگرانی می‌شوند که کدام‌یک از این کلمات (قورباغه، قورباغه، غورباغه، غورباغه) را در نوشته‌ی خود به کار برند که صحیح باشد و به بی‌سوادی متهم نشوند. چه بسا دیده می‌شود افراد با تحصیلات عالی و مدارج عالی که در زمینه‌های مختلف به دست می‌آورند، به علت ضعف حافظه یا عدم دقت یا نسیان که به سراغ همه می‌آید در نوشته‌های آنان چنین نکته‌هایی مشاهده می‌شود که کلمه‌ی (ضامن) را مثلاً زامن نوشته است و غیره، و افرادی که آن نوشته را می‌خوانند، نویسنده را به کم‌سوادی یا بی‌سوادی متهم می‌کنند.

به نظر حقیر اشتباهات املائی، نتیجه‌ی نقص خط فارسی است و برای رفع این نقیصه‌ها که مثلاً کلمه‌ی احتضار در خط فارسی شانزده فرم نوشته می‌شود: احتضار، اهتضار، احطزار، اهطزار، اهتزار، احطزار، اهطزار، اهتظار، احتظار، اهظزار (طضار) راهی جز این به نظر نمی‌رسد که بتوانیم الفبای خط فارسی را به الفبای فونوتیک نزدیک کنیم.

الفبای فونوتیک به الفبایی گفته می‌شد که در آن الفبا، هر حرف دارای یک صوت و برای هر صوت در آن خط فقط یک حرف وجود داشته باشد مانند کلمه‌های (پدر، مادر) که هر حرف آن هر کدام دارای یک صوت بیش‌تر نیست و حروف دیگری وجود ندارند که این صداها را داشته باشند. ولی کلمه‌ی (صابون)

غیرفونوتیک است. زیرا حرف (ص) در زبان فارسی با صدای (س - ث) مشابه و یکسان است و به جای یکدیگر به کار برده می‌شوند. یعنی فرد مبتدی یا کم‌حافظه یا کم‌دقت ممکن است کلمه‌های (سابون، ثابون) را به جای صحیح آن (صابون) به کار ببرد.

پدر و مادری که در دادگاه از یکدیگر جدا شده‌اند، مسؤول دادگاه به آنان می‌گوید حضانت طفل، به عهده‌ی پدر یا مادر است. والدین طفل سوال می‌کنند! حضانت چه معنی می‌دهد؟ مسؤول دادگاه اظهار می‌دارد یعنی نگه‌داری بچه به عهده‌ی پدر یا فرضاً مادر است. این دو یعنی پدر و مادر هیچ‌وقت سوال نمی‌کنند، حضانت چه فرم نوشته می‌شود؟ آیا مصدر است یا اسم است و غیره. آن‌ها به معنی آن توجه دارند که این معنی قراردادی به مرور زمان حاصل می‌شود ولو که (هزانت) نوشته شود. و کلمه‌ی حضانت نیز شانزده فرم در خط فارسی نوشته می‌شود که اکثراً عریضه‌نویس‌های جلو دادگستری مشاهده می‌شود که این کلمه را به اصطلاح با املائی غلط می‌نویسند.

ولی اگر هشت حرف (ث، ح، ص، ض، ط، ظ، ع، ق) را از خط فارسی حذف کنیم این مشکل خط فارسی رفع خواهد شد و یادگیری برای اطفال و بزرگسالان که می‌خواهند زبان و خط فارسی را یاد بگیرند، آسان خواهد شد و به زودی در فاصله‌ی کم باسواد می‌شوند. ۸ حرف مزبور را برای زمانی که اشخاص می‌خواهند قرآن و یا زبان عربی را فراگیرند، باید به آنان بیاموزیم. و آموزش زبان و خط فارسی را منحصر می‌کنیم به یادگیری حروف (ا، ب، پ، ت، ج، چ، خ، د، ر، ز، س، ش، غ، ف، ک، گ، ل، م، ن، و، ه، ی) و به‌جای هشت حرف حذف شده

که مشکل خط فارسی را به‌وجود آورده‌اند از حروف موجود در زبان فارسی که عبارتند از (س، ه، ز، ت، غ، آ، آ، آ، او، ای) استفاده می‌کنیم. و داوطلبان یادگیری زبان فارسی را از سرگردانی، یادگیری نجات می‌دهیم. هرچند می‌دانم این پیشنهاد صدها نفر از اساتید و متخصصان زبان و ادبیات فارسی را به واکنش و مخالفت شدید وادار می‌کند که این گنجینه‌های ادب فارسی که به صورت نظم و نثر در مجموعه‌های کتب و دیوان‌ها که در قفسه‌های کتابخانه‌های موجود مملکت نهفته است چه کنند؟ پاسخ حقیر به آنان که چنین واکنشی داشته باشند این است که: آن کتاب‌ها و گنجینه‌ها در جای خود باقی می‌ماند و اساتید و علاقه‌مندان به آن نوشته‌ها تا ده‌ها و صدها سال دیگر هم می‌توانند در محافل دانشگاهی از آن استفاده کنند. مثل کتاب قابوسنامه و غیره که در آن‌جا به جای (پدر = پَدْر) و به جای (چیز = چیز) به کار برده شده است. و اگر این پیشنهاد عملی باشد و یک درصد موافق داشته باشد، آیندگان برای صدها سال آینده اشعار و نوشته‌ها و داستان‌های خود را به زبان ساده‌تر خواهند نوشت، و با این قرارداد عادت خواهند کرد و یادگیری زبان و خط فارسی ساده‌تر و تا حدودی همه‌گیر خواهد شد. در آن زمان ما مخالفان این پیشنهاد زنده نخواهیم بود.

چون جهان امروز و دنیای فردا، دنیای دانش جدید و علوم جدید است که تحصیل کرده‌های امروز برای این‌که بتوانند با دانش روز و علوم فردا خود را سازگار دهند باید دانش و علوم کامپیوتر را به جای (ث، ح، ص، ض، ط، ظ، ع، ق) که با شک و تردید هنگام نوشتن روبه‌رو می‌شویم فراگیرند که بتوانند از وسایل مدرن روز و ارتباطات استفاده کنند. ما ایرانیان صدها

سال است از موقع تسلط اعراب بر ایران از کلمه‌های عربی رایج در زبان فارسی استفاده کرده و می‌کنیم. چه لزومی دارد این کلمه‌ها را با حروف خاص عربی بنویسیم. این کلمه‌ها که صدها سال است وارد زبان فارسی شده و با ما زندگی می‌کنند، فارسی شده‌اند و لزومی ندارد آن‌ها را با حروف عربی نگاهشته و قواعد زبان عربی را در مورد آن‌ها به کار ببریم.

بچه‌ها و نوآموزان ما گلاویه نخواهند کرد که (زلم، زالم) مصدر و اسم فاعل عربی است چرا با حرف (ز) نوشته‌اید، بلکه آن‌ها معنی آن را از ما طلب می‌کنند و ما هم برای‌شان ستم و ستمگر معنی می‌کنیم و آن‌ها هم معنی توجه خواهند نمود و در نوشتن هم اشکالی برای آنان ایجاد نمی‌شود. درس املا که در دوره‌ی ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان اهمیت قابل ملاحظه‌ی دارد، کم‌رنگ و کم‌اهمیت شده احساس نیاز نخواهند کرد. تحصیل کرده‌های ما هم در نگارش دچار اشکال نخواهند شد که مورد سرزنش کم‌سوادی و بی‌سوادی قرار گیرند که مثلاً کلمه‌های بضاعت، حضانت و طهارت را به غلط (بزاعت، هزانت، تهارت) نگارش کرده‌اند و ...

از بابت خودداری نمودن از طولانی شدن کلام به همین مقدار بسنده نمودم که شاید قبلاً هم از این پیشنهادها شده است و به جایی نرسیده است. ■

درس گفتارهای هفتگی

همه هفته روزهای چهارشنبه‌ی

از ساعت ۵ تا ۷/۵ بعدازظهر

کلاس حافظ، مثلثی و شاهنامه

در دفتر مجله‌ی حافظ

برگزار می‌شود.